

Секція 3
ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАНЬ
У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Васильєва-Шаламова Жанна Віталіївна,
доцент кафедри цивільного процесу
Інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАНЬ
У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Право на використання національної мови є невід'ємною частиною прав людини, які закріплено в Загальній Декларації прав людини (1948 р.).

Відповідно до статті 10 Конституції України, державною мовою в Україні є українська мова. Статтею 14 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначено, що судочинство провадиться, а діловодство здійснюється державною мовою. У судовому процесі може застосовуватися інша мова, ніж державна, у порядку, визначеному процесуальними кодексами України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Статтею 9 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) також визначено, що цивільне судочинство в судах проводиться державною мовою. Суди забезпечують рівність прав учасників судового процесу за мовною ознакою.

Учасники судового процесу, які не володіють або не достатньо володіють державною мовою, мають право робити заяви, надавати пояснення, виступати в суді і заявляти клопотання рідною мовою або мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому послугами перекладача.

Отже, перекладач залучається до участі у процес у випадках коли особа, яка бере участь у справі не володіє або недостатньо володіє державною мовою. Інакше кажучи, участь перекладача у цивільному судочинстві визначає конституційну гарантію особи на право бути почутою незалежно від мови, якою вона спілкується, та використання громадянами в судовому процесі рідної мови, або мови, якою вони володіють.

У той же час аналіз положень ЦПК України вказує на те, що забезпечення участі перекладача здійснюється судом в залежності від умови використання заінтересованою особою наданого їй права на ініціювання залучення перекладача (позивачем, відповідачем, третьою особою з самостійними вимогами на предмет спору, заявником, заінтересованою особою, боржником або їх представниками,) та наявності для цього передбачених законом підстав.

Крім того, залучення перекладача може бути пов'язано з перекладом показань свідка, який у свою чергу можуть бути іноземцем, особою без громадянства, глухим, німим чи глухонімим або належати до меншин.

Як бути коли особа, яка не володіє мовою судочинства не подає заяву про залучення перекладача у процес?

У такому випадку, коли суд бачить, що особа не володіє мовою судочинства, проте не заявляє клопотання про залучення перекладача, суд повинен в інтересах судочинства та захисту прав особи на свій розсуд допустити перекладача до процесу.

Отже, суд має дві підстави для допуску перекладача:

1) за ініціативою учасника справи, яка передбачає подання клопотання про залучення перекладача;

2) за ініціативою суду.

У будь-якому випадку з вищезазначених підстав суд повинен постановити такий процесуальний документ, як ухвалу про допуск перекладача у процес.

Окремо слід наголосити, що ЦПК не дає нам чіткої відповіді на питання, які вимоги і як саме визначається, хто буде перекладачем в цивільному судочинстві.

Звертаємо увагу, лише ч. 2 ст. 75 ЦПК України визначає обов'язкову участь перекладача, який володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими, при розгляді справи, одним із учасників якої є особа з порушенням слуху. Кваліфікація такого перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством.

Варто відзначити, що стосовно ч. 1 ст. 75 ЦПК України, то таких обов'язків законодавець не визначає.

Останнім часом в юридичних колах точиться дискусія навколо питання компетентності перекладача у процесі здійснення перекладу стосовно його професійної підготовки. Чи необхідно залучати до участі у процесі лише професійного перекладача чи можна допускати до участі в процесі як перекладача особу, яка має кваліфікацію вчителя іноземної мови? Чи повинен перекладач вільно володіти не лише мовою судочинства, а й основами юриспруденції?

В судовій практиці, найчастіше можна зустріти ухвалу про залучення перекладача по справі такого змісту: «Суд встановив, що ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_1, має диплом спеціаліста СМ № 28107581, яка у 2005 році закінчила Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка та здобула кваліфікацію: вчитель англійської, німецької мови і зарубіжної літератури, і може здійснювати повний і правильний переклад судового засідання на англійську мову, якою володіє позивач.

Приймаючи до уваги те, що судочинство здійснюється українською мовою та існує вірогідність нерозуміння мови судового процесу Позивачем, який є громадянином ОСОБА_7, виключаючи

наявну можливість відкладення судового засідання у зв'язку з необхідністю залучення перекладача, суд вважає що наявні підстави для постановлення ухвали про допущення перекладача для здійснення перекладу судового процесу та процесуальних документів з української мови на англійську» [1].

Зі змісту даної ухвали бачимо, що перекладач повинен бути фахівцем у галузі спеціальних лінгвістичних знань. Але чи є він професійним перекладачем – питання.

В звичайному розумінні одним з критеріїв визначення перекладача у процесі є вимога вільно володіти мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідно для усного чи письмового перекладу. Проте для вдалого перекладу, перекладачу необхідно знання юридичної термінології тієї галузі права, яку в даному випадку застосовують у цивільному судочинстві. Це може стосуватися цивільного, сімейного, земельного, трудового права тощо, а також рішень міжнародного комерційного арбітражу, які мають свою специфічну термінологію. Враховуючі складність цивільно-процесуальної термінології – «провадження», «стадія», «стягувач», «боржник», «позов», «відзив», «ухвала», «заперечення», «клопотання», «треті особи» та інше, – яка застосовується під час здійснення правосуддя з цивільних справ, необхідно не лише точне перекладання з точки зору лінгвістики потрібних термінів, але і розуміння перекладачем змісту перекладу та вміння донести їх як особі, яка не володіє мовою судочинства, так суду та учасникам судового процесу.

Враховуючи аналіз судової практики останніх років особа, яка потребує перекладача у процесі на завжди про це просить суд. Крім того, заздалегідь ніхто не знає, на якому саме рівні лінгвістичні знання перекладача. Питання неповного або неточного перекладу призводять до порушення прав учасника цивільного процесу.

Проблеми неякісного перекладу матеріалів справи учасникам процесу, які не володіють достатніми спеціальними лінгвістичними знаннями, може призвести до сумних наслідків. Втім перекладач, у якого не вистачає достатніх знань мови, повинен відмовитись від участі у цивільному процесі.

Наявність відповідного документа належної освіти перекладача не завжди є підтвердженням достатнього рівня знань у галузі спеціальної юридичної термінології, що використовується під час розгляду справи. Враховуючи, що підготовка фахівця з лінгвістики залежить від багатьох факторів. Різні кваліфікаційні рівні підготовки та ступені знань іноземних мов.

Підсумовуючи, слід зазначити, що діючий ЦПК України чітко не визначає, якого рівня лінгвістичними знаннями повинен володіти перекладач для здійснення чіткого перекладу.

Вважаємо, що це залежить від наявності у перекладача документа, що підтверджує його лінгвістичні знання, чи перекладацьку кваліфікацію, наявність диплома по вищу освіту, або

свідцтво про здачу відповідного кваліфікаційно-атестаційного іспиту. Досвіду та вміння чітко та швидко переводити текст, а також від особистих якостей перекладача.

Отже, на законодавчому рівні потрібно виробити більш чіткі критерії стосовно документів, якими підтверджуються спеціальні лінгвістичні знання перекладача у цивільному судочинстві, саме така невизначеність спонукає нас до нових досліджень даного питання.

Список використаних джерел

1. Ухвала Краснопілляського районного суду Сумської області від 11 вересня 2018 року № 578/944/14. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/76433933>.

Клименченко Світлана Дмитрівна,
доцент кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

РОЛЬ МОРФОЛОГІЧНИХ МОВНИХ НОРМ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Безперечно, оздоровлення мовної ситуації в Україні в цілому і в діяльності органів правопорядку зокрема треба починати з молодіжного середовища (у нашому випадку це здобувачі вищої освіти Національної академії внутрішніх справ), оскільки правильно сформовані мовленнєві навички є важливим показником загальнокультурних основ розвитку особистості, інтелектуального рівня носія мови.

Навчання курсу української мови за професійним спрямуванням як комунікативно орієнтованого, на нашу думку, має спиратися на глибокий аналіз особливостей юридичного підстилю офіційно-ділового стилю, відпрацювання стандартних формул мови правника, подолання мовної інтерференції, яка, на жаль, формує той мовний покруч, той українсько-російський суржик, який був породжений тривалим співіснуванням у нерівному статусі цих двох мов у межах однієї країни. Саме з цією метою, спираючись на гіпотезу мовного детермінізму Сепіра-Уорфа, основна ідея якої полягає в тому, що мови структурують реальний світ, звернемося до контрастивної, або зіставної, лінгвістики, де об'єктом аналізу можуть бути будь-які мовні явища, що відповідають завданням прикладного характеру. У нашому випадку це будуть граматичні засоби фахового мовлення.

Граматика як розділ мовознавства складається з двох рівноправних підрозділів: морфології і синтаксису. Предметом нашого розгляду будуть морфологічні мовні норми як такі, що передбачають правильний вибір граматичної форми певної частини мови відповідно до системи її словозміни. Наше невелике дослідження спрямоване на порівняння деяких особливостей граматичної будови української та російської мов і